

РАХИМ ХАСАНОВ

СҮРӨТ ӨНӨРҮ

1-КЛАСС ҮЧҮН ОКУУ КИТЕБИ

Кайра иштелген 11-басылышы

Өзбекстан Республикасынын Элге билим берүү
министрлиги басууга сунуш кылган

Гафур Гулам атындагы басма-полиграфиялык
чыгармачылык үйү

Ташкент — 2013

УДК 741 (075)
КБК 74.268.51
Н 12

Жооптуу редактору:

Аскаралы Сулайманов – педагогика илимдеринин
кандидаты.

Рецензенттер:

К. Нуртаев – Камолиддин Бехзод атындагы Улуттук көркөм сүрөт жана дизайн институтунун доценти;

Н.Ахмедова – Республикалык Билим берүү борборунун башталгыч билим берүү бөлүмүнүн башчысы;

Ф.Мухамедова – Республикалык Билим берүү борборунун методисти;

Т. Мансуров – Ташкент облусунун Чиназ районундагы 40-мектептин мугалими.

– тапшырмалар

– үйгө тапшырма

– сабактын аягы

**Мамлекеттик бюджет каражаттарынын эсебинен басылды.
Акысыз.**

Хасанов Р.
Сүрөт өнөрү. 1-класс үчүн окуу китеби. Кайра иштелген 11-басылышы.
— Т.: Гафур Гулам атындагы басма-полиграфиялык чыгармачылык
үйү, 2013 — 56 б.

УДК 741 (075)
КБК 74.268.51

ISBN 978-9943-03-058-9

© Рахим Хасанов
© Гафур Гулам атындагы
басма-полиграфиялык
чыгармачылык үйү. 2013

**Ата-энеңердин, ага-эжелериңердин
жардамында окуп, үйрөнгүлө
СҮРӨТ ӨНӨРҮНҮН ТҮРЛӨРҮ**

Живопись

Сарвар Сулайманов. Пейзаж.

Лайло Салимжанова. **Хамро Рахимова.**

Бахтиёр Алимханов. **Натюрморт.**

Скульптура (айкелчилик)

Равшан Миртажиев. **Айбек.**

Графика

Владимир Паршин.
Салам.

Дилюс Мирсалимов.
Даракзар.

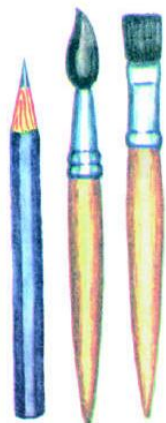

Кутлук Башаров.
Байге.

СҮРӨТЧҮНҮН ИШ КУРАЛДАРЫ

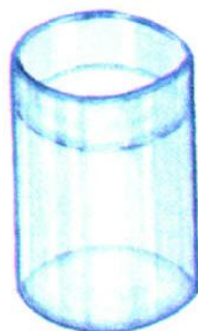
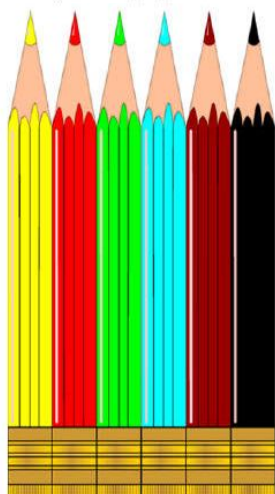
Калем жана кыл
калемдер

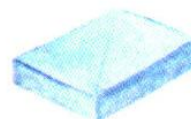
Түстүү боёктор

Түстүү калемдер

Стакан

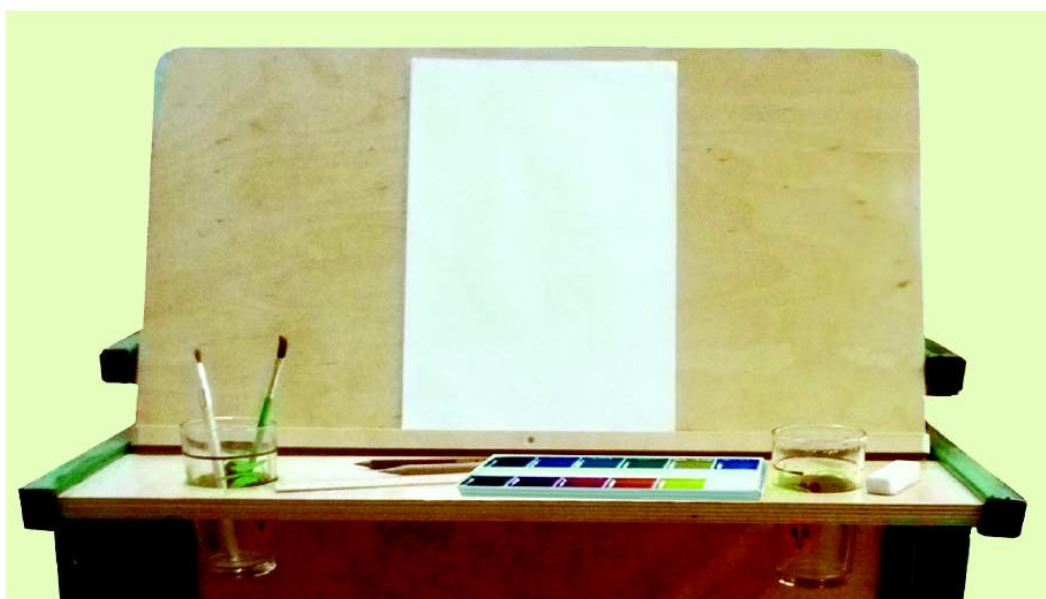
Өчүргүч

Палитра

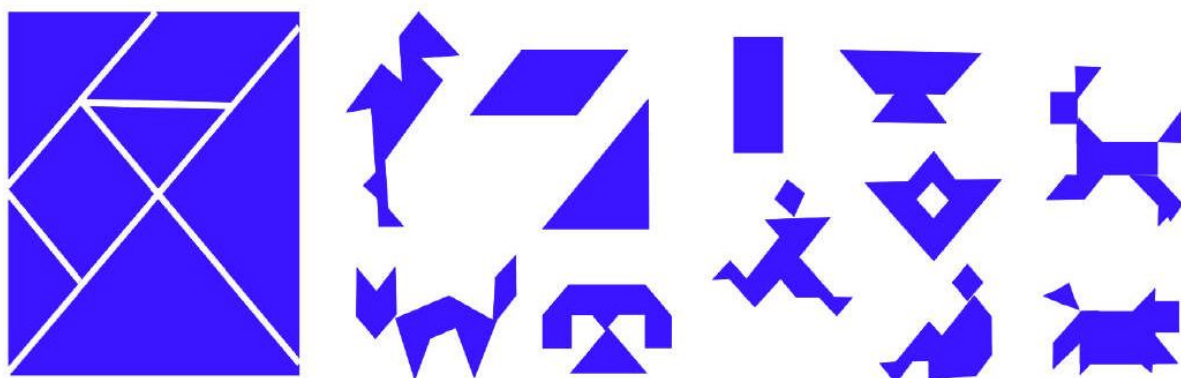
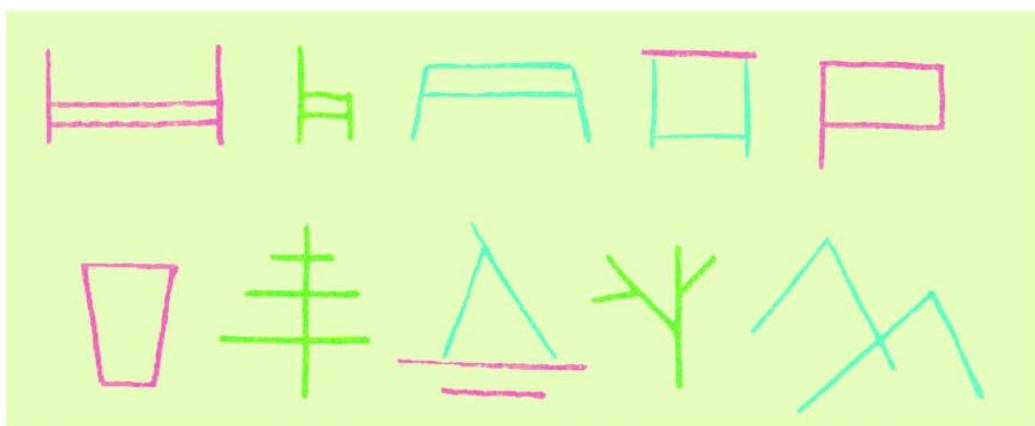
Гуашь боёктор

Жумуш ордун түзүү

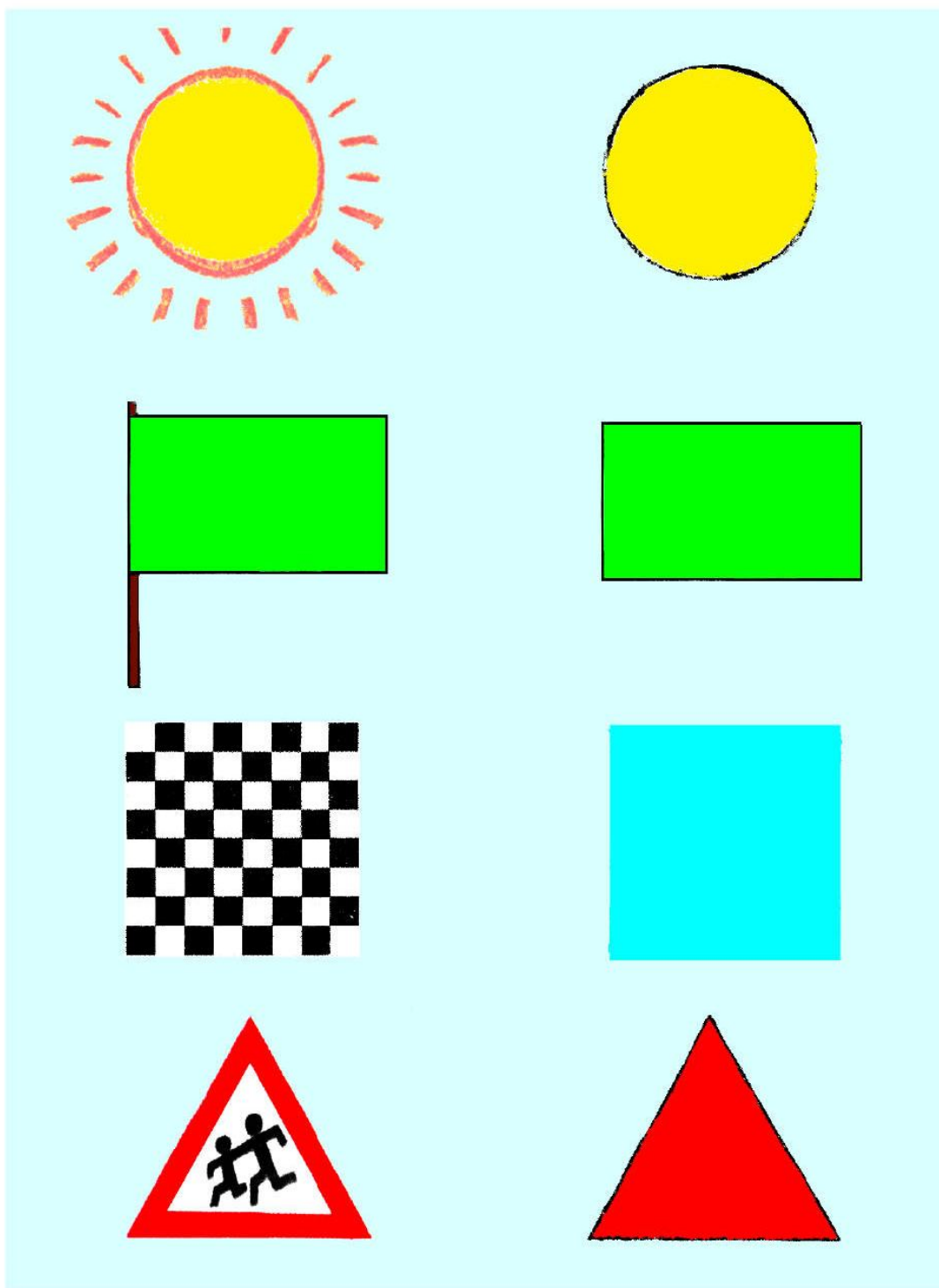

СЫЗЫКТАР ЖАНА ФИГУРАЛАР

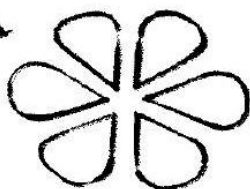
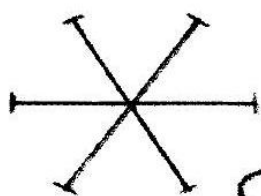
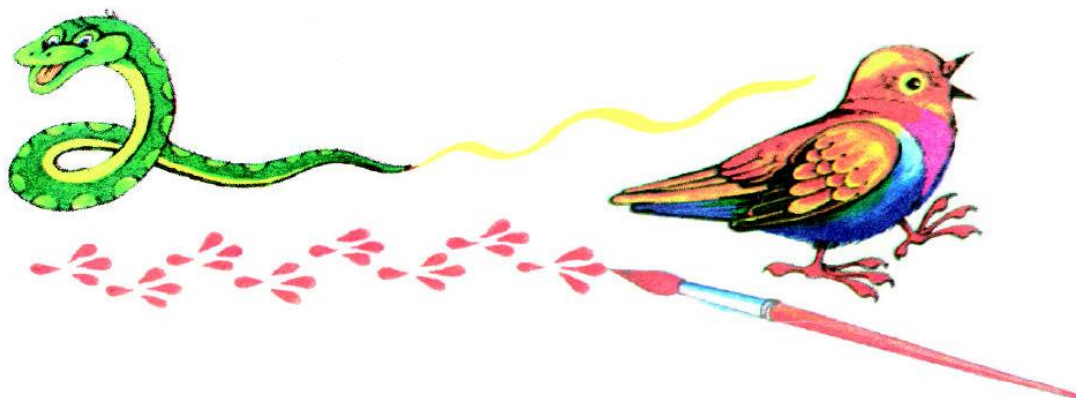

Сүрөттөр жана фигуралар

Фигуралардын аттарын
айткыла.

Толкун сымал сызыктар жана фигуралар

БОЁКТОР ЖАНА ТҮСТӨР

Акварель жана гуашь боёктор

Түстөр

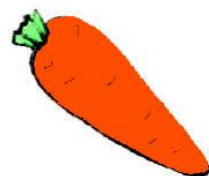
Сары

Ак

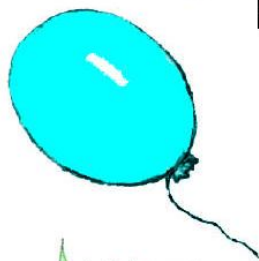
Кызыл

Кара

Кызгылт-сары

Боз

Көк

Күрөң

Жашыл

Кызгылт-көк

Негизги түстөр

Кызыл

Сары

Көк

Негизги түстөрдөн башка түстөрдү келтирип чыгаруу.

Жашыл

Кызгылт-сары

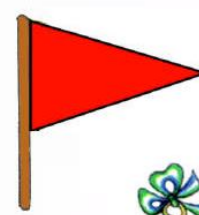
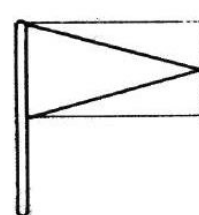
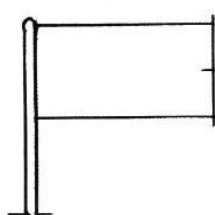
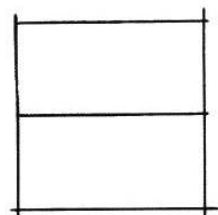
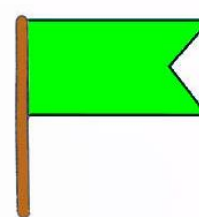
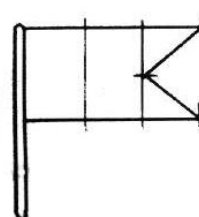
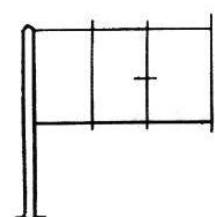
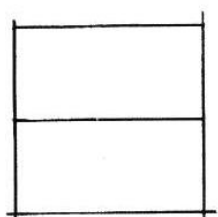
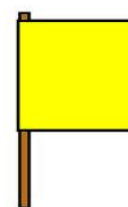
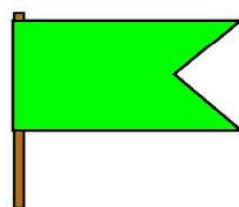
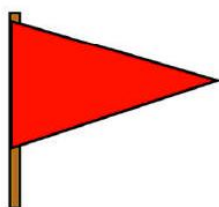
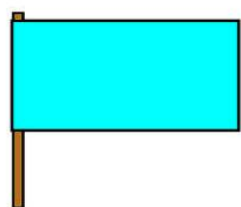
Кызгылт-көк

ЖЕЛЕКЧЕНИН СУРӨТҮН ТАРТУУ

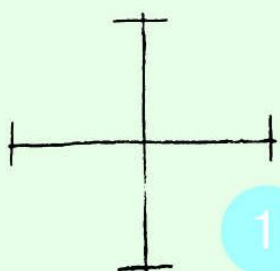
Теңдешиңер тарткан сүрөт.

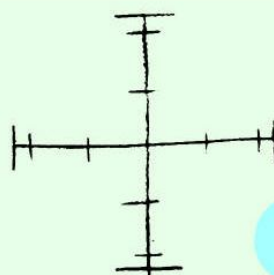
СААТТЫН СҮРӨТҮН ТАРТУУ

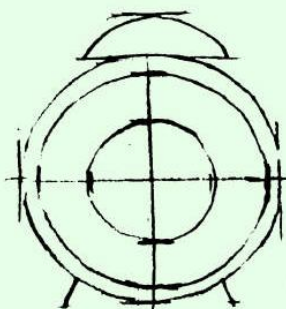
Сааттын сүрөтү төмөнкүдөй тартылат:

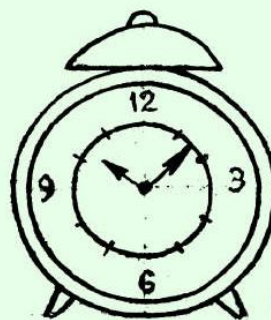
1

2

3

4

5

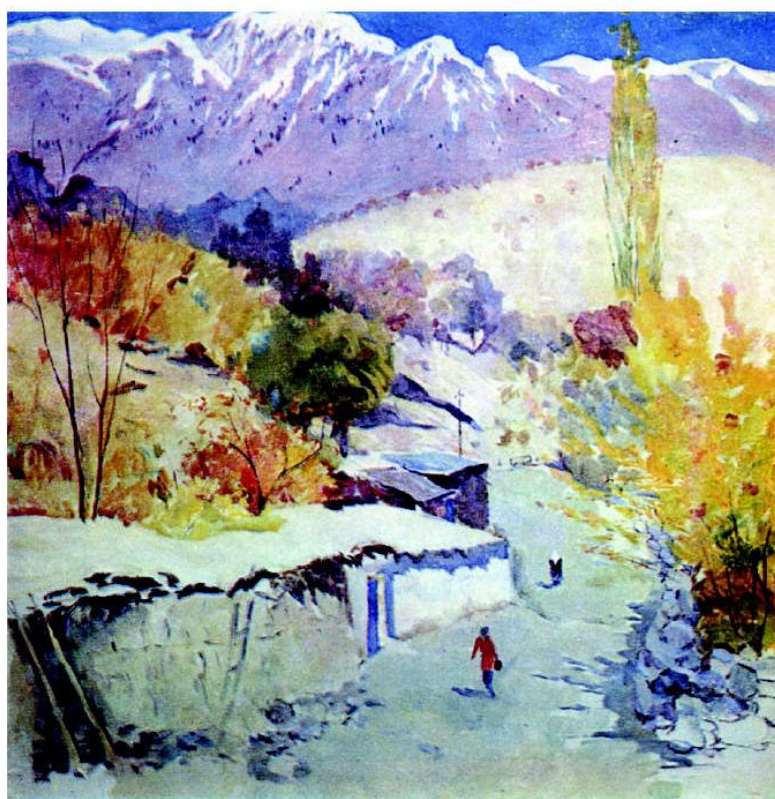
КҮЗ МЕЗГИЛИН СҮРӨТТӨӨ

Рахим Ахмедов. **Күз көрүнүшү.**

Абдували Муминов. **Пейзаж.**

Садулла Абдуллаев. **Күз.**

«КҮЗ» ТЕМАСЫНА СҮРӨТ ТАРТУУ

Күздө табият ар түрдүү
көрүнүштө болот.

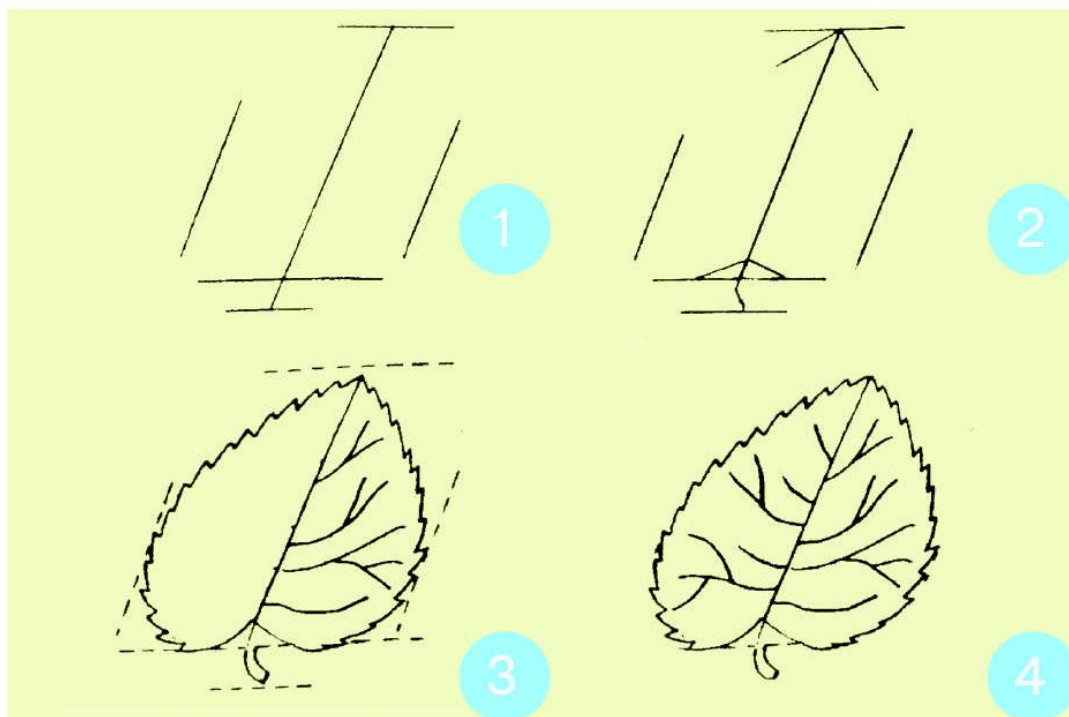

ЖАЛБЫРАКТАРДЫН СҮРӨТҮН ТАРТУУ

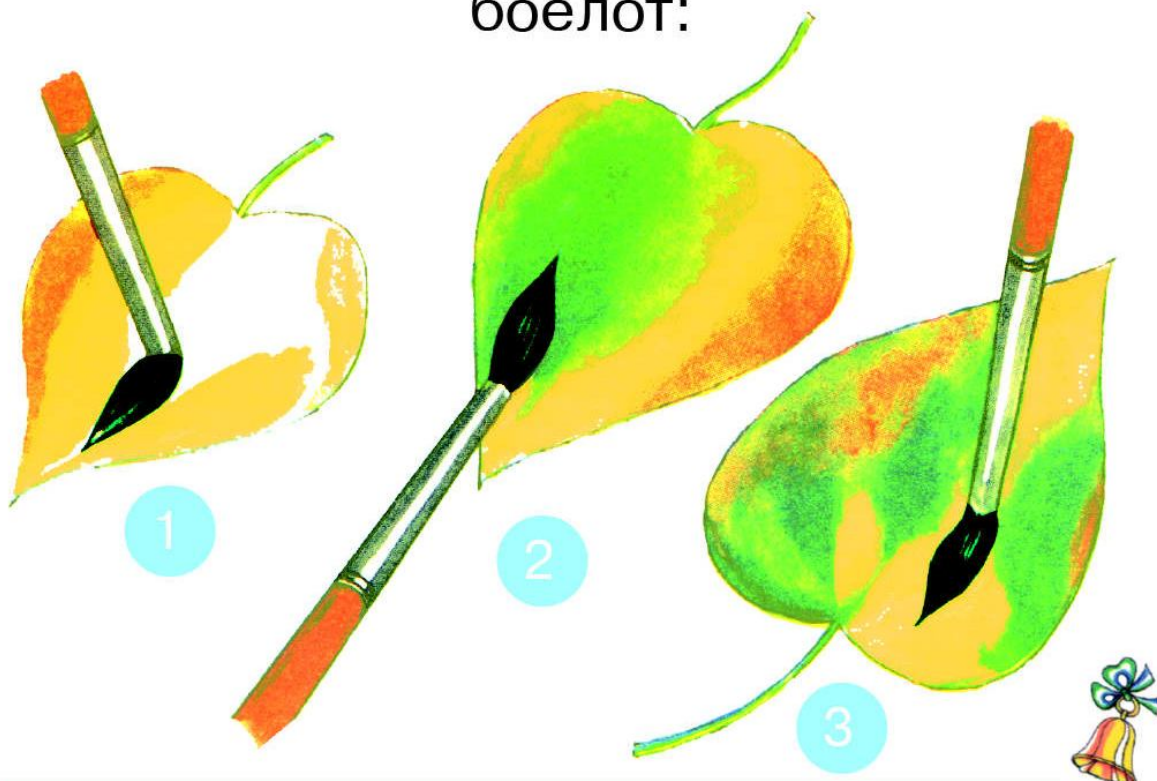

Жалбырактардын формалары жана түстөрүнүн түзүлүшү ар түрдүү болот.

Жалбырактардын сүрөтү төмөнкүдөй тартылат:

Жалбырактардын сүрөтү төмөнкүдөй боёлот:

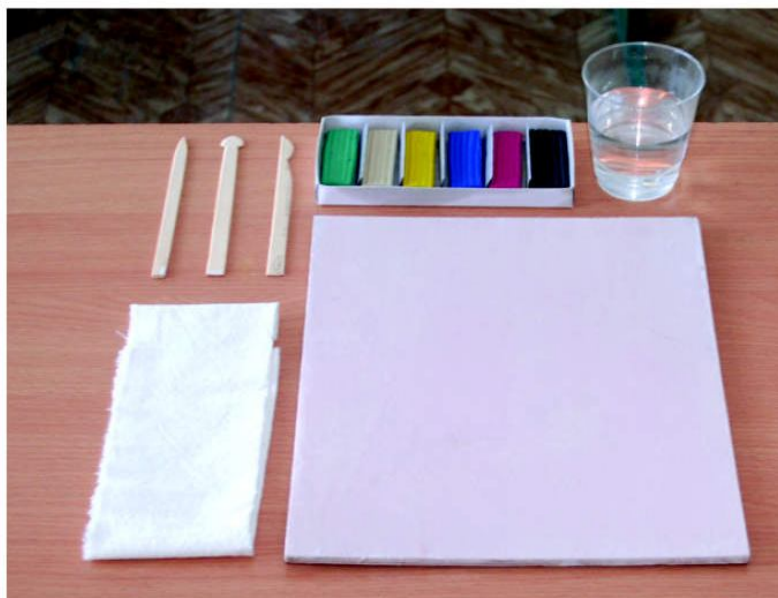
ЖАЛБЫРАКТАР МЕНЕН СҮРӨТТӨӨ

Жалбырактардан куш жана балыктын сүрөтү төмөнкүдөй жасалат:

АЙКЕЛ ЖАСОО

Стектер Пластилин

Георгий Улько. **Уста Жорокулов.**

Устанын иштеринен үлгүлөр.

Уста Хамро Рахимованын
иштеринен үлгүлөр.

Оюнчук айкелче төмөнкүдөй
жасалат:

АКВАРИУМДАГЫ БАЛЫКТАРДЫН СҮРӨТҮН ТАРТУУ

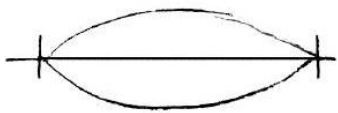

Балыктар түзүлүшү жана түсү
жагынан түрдүүчө болот.

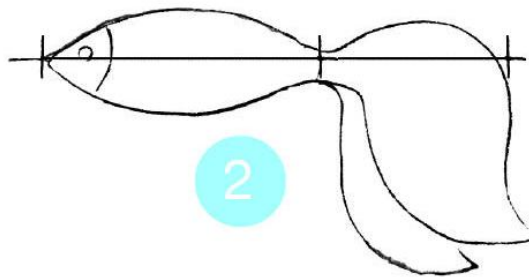

Теңдешиңер тарткан сүрөт.

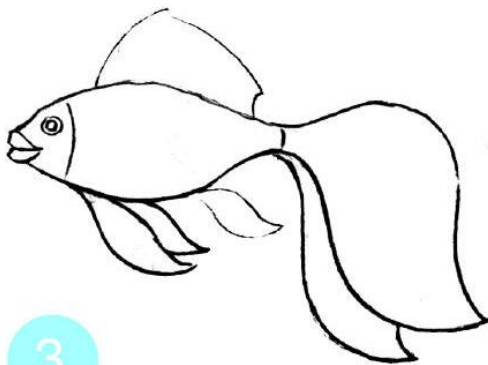
Балыктын сүрөтү төмөнкүдөй тартылат:

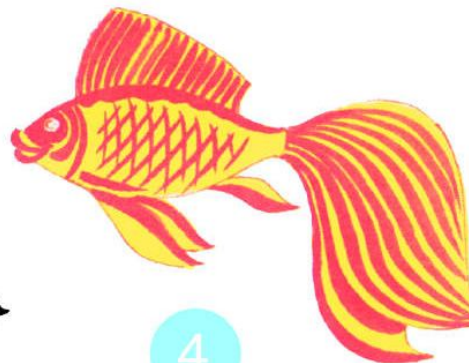
1

2

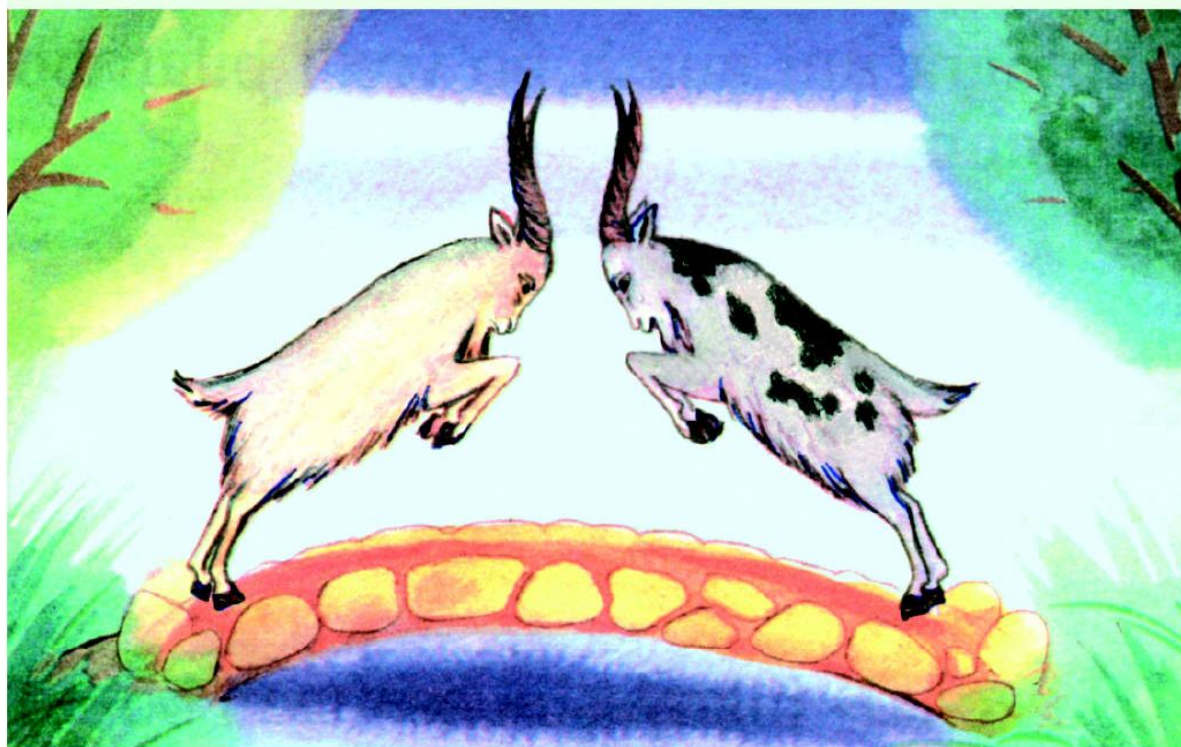
3

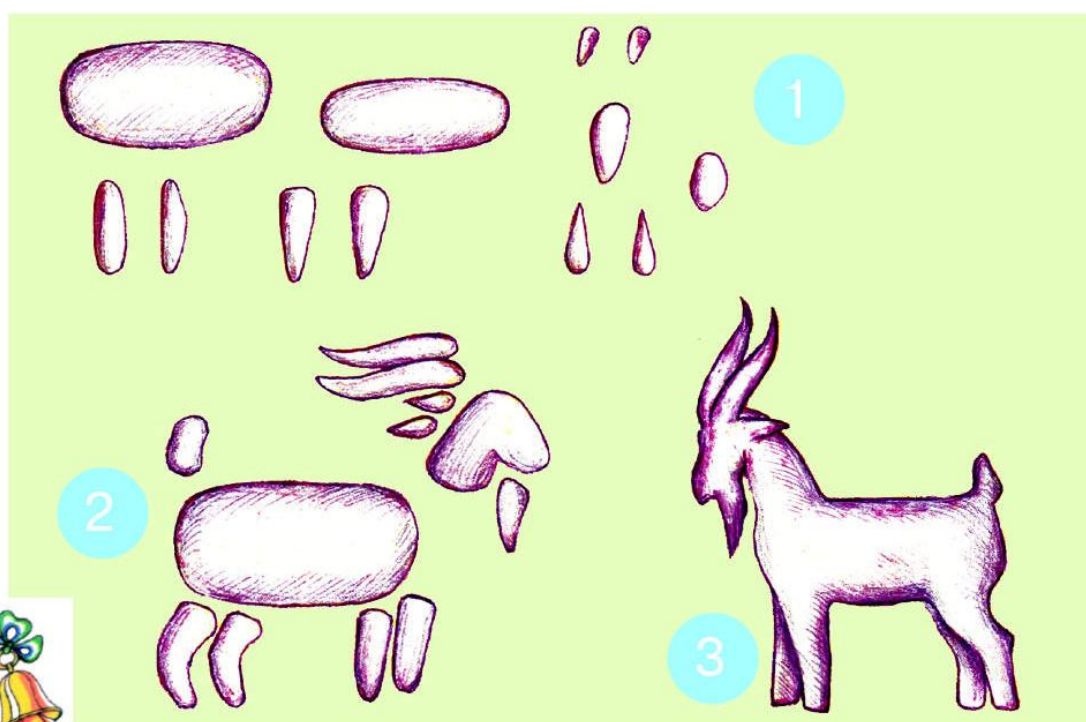
4

«ЭКИ ЭЧКИ» ЖОМОГУНУН НЕГИЗИНДЕ АЙКЕЛ ЖАСОО

Эчкинин айкели төмөнкүдөй жасалат:

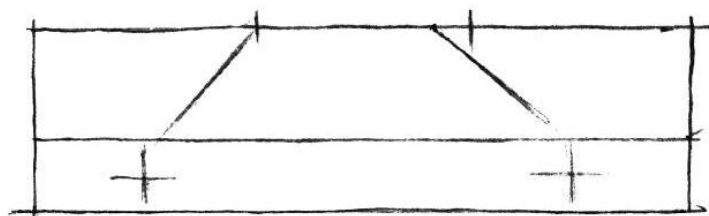

АВТОМАШИНАНЫҢ СҮРӨТҮН ТАРТУУ

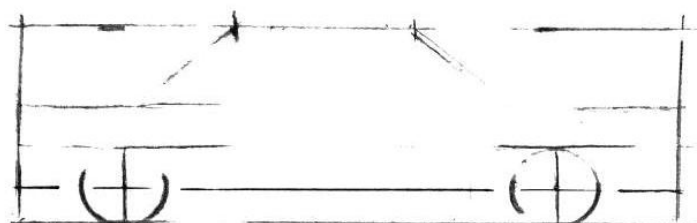

Машиналардын формасына көңүл бөлгүлө жана аттарын айтып бергиле.

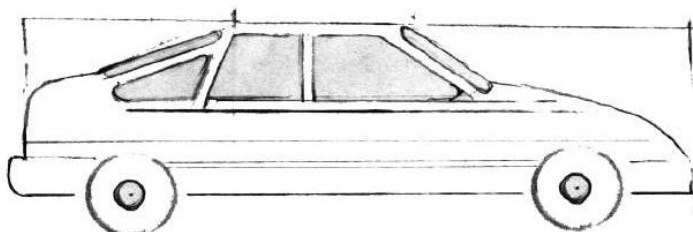
Автомашинанын сүрөтү төмөнкүдөй тартылат жана боёлот:

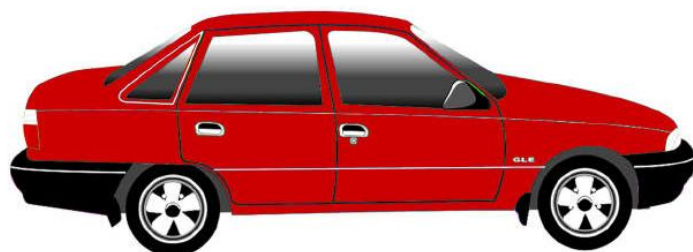
1

2

3

4

Эми автомашинанын сүрөтүн тарткыла.

Класста тарткан сүрөттү акырына чейин жеткиргиле.

КЫШ МЕЗГИЛИН СҮРӨТТӨӨ

Төмөнкү сүрөттө кыш мезгили сүрөттөлгөн:

Алижан Рахимов. **Кыш.**

Р. Худайбергенов. **Кыш.**

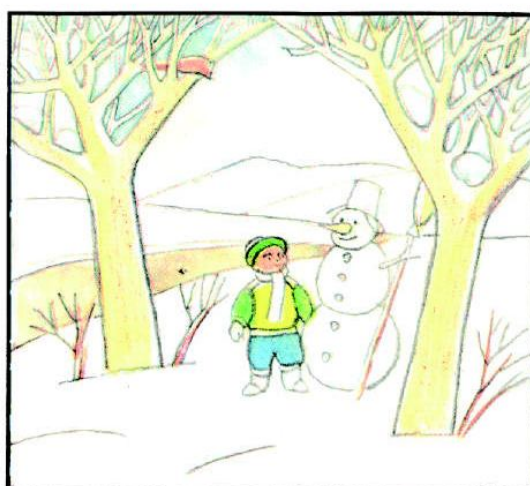
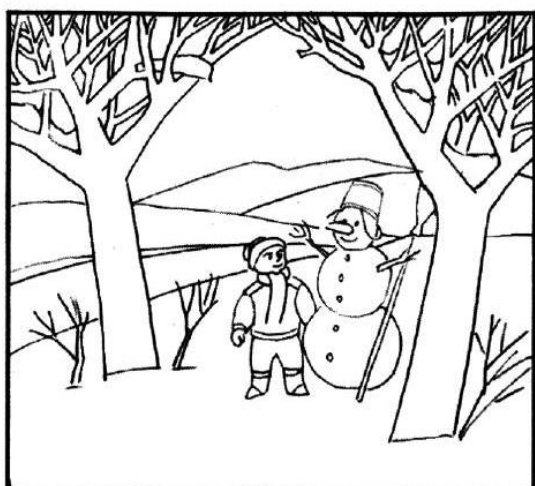

Жогорудагы сүрөттө кыш мезгили сүрөттөлгөнүн кандайча билүү мүмкүн? Сүрөттө кимдер жана эмнелер сүрөттөлгөн?

Кыш көрүнүшүн байкагыла.

«КЫШ» ТЕМАСЫНА СҮРӨТ ТАРТУУ

Байкоо натыйжасы боюнча кыш көрүнүшүнүн сүрөтүн тарткыла.

Класста тарткан сүрөттү акырына чейин жеткиргиле.

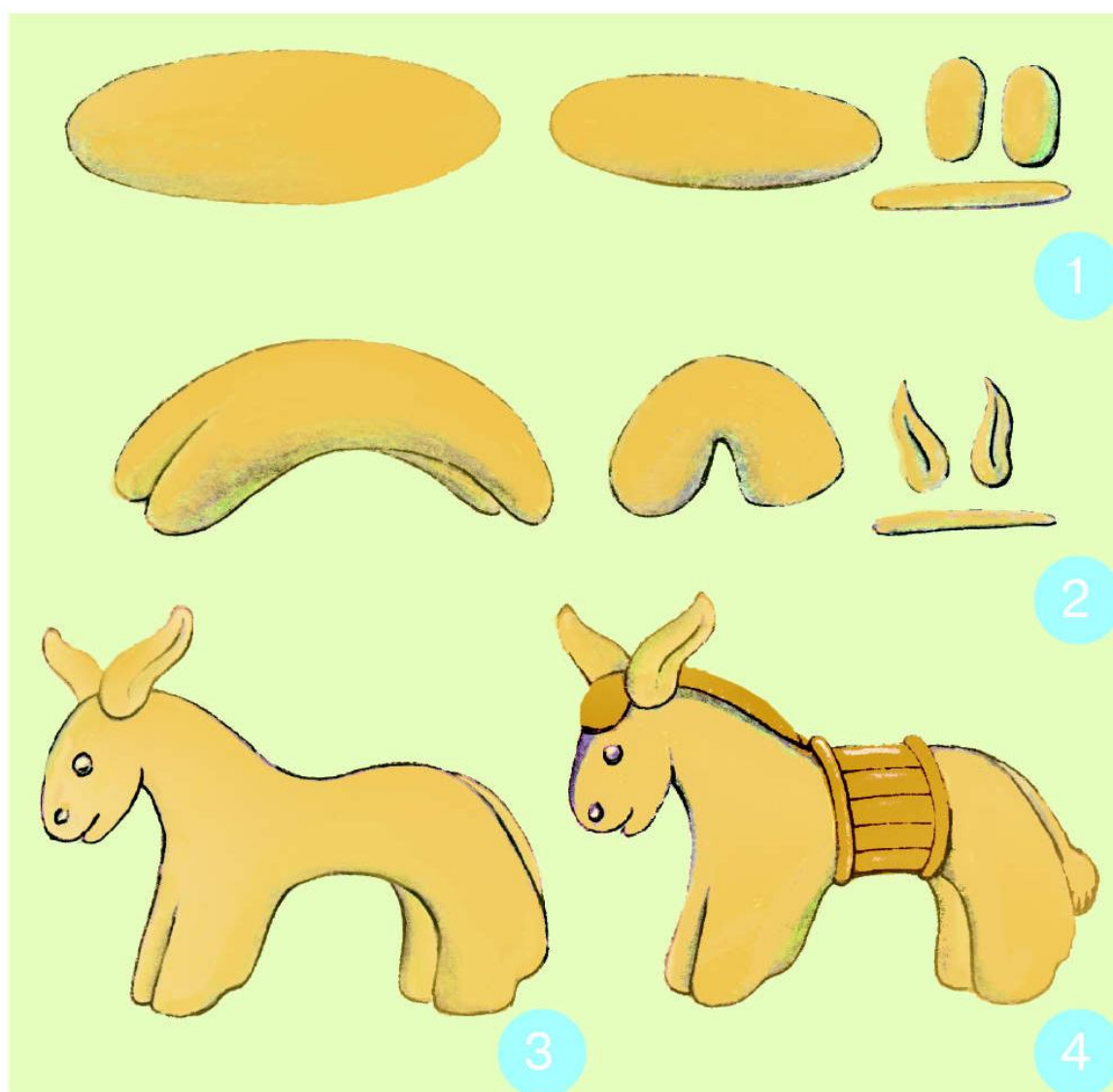

КОДЕЛЕКТИН АЙКЕЛИН ЖАСОО

Бул ылайдан жасалган коделектин айкелчеси.

Силер алгач кулундун айкелчесин жасагансыңар. Аны кандай жасаган болсоңор, коделекти да ошондой кылып жасайсыңар.

Коделектин айкелчесин пластилин же ылайдан жасаганга киришкиле.

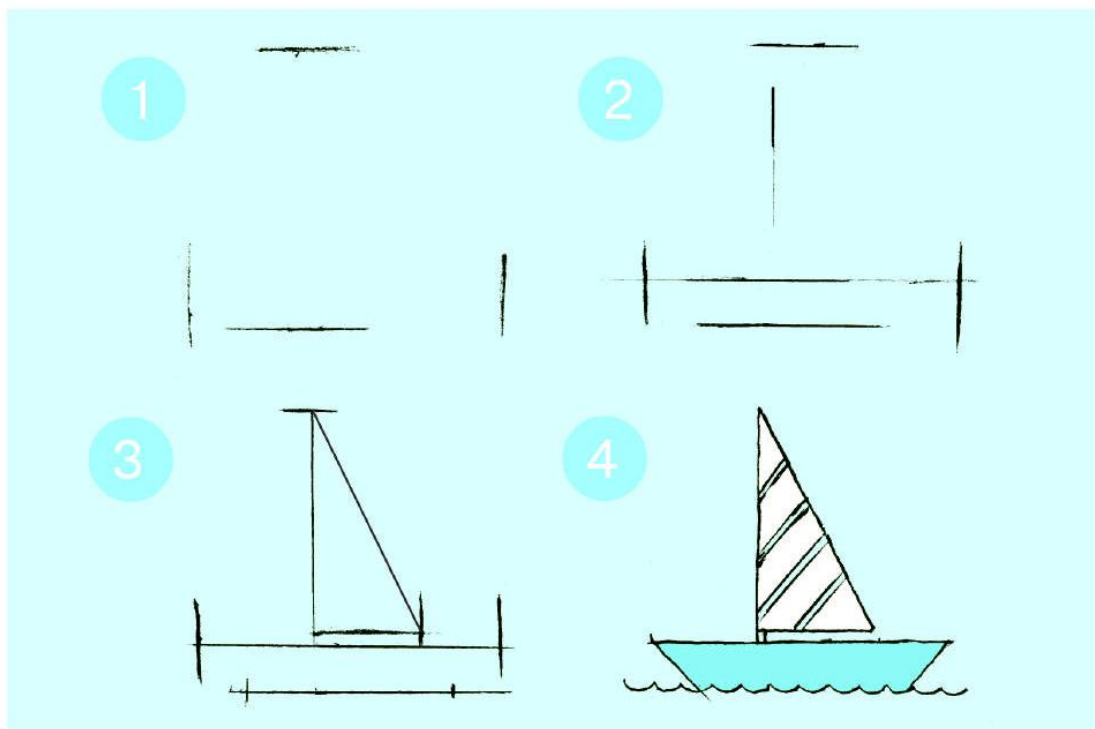
Класста баштаган ишти акырына чейин жеткиргиле.

ПАРУСТУУ КАЙЫКТЫН СҮРӨТҮН ТАРТУУ

Парустуу кайыктын сүрөтү төмөнкү тартипте сызылат жана боёлот:

Силер да парустуу кайыктын сүрөтүн тарткыла.

«ҮЧ ТҮЛКҮ» ЖОМОГУНУН НЕГИЗИНДЕ СҮРӨТ ТАРТУУ

Жомоктун мазмуну төмөнкүдөй:
Кашка лакаптуу коён эшегин минип, коделегин ээрчитип токойду көздөй жол алат. Достору токойдо куу түлкүлөрдүн бар экендигин айтып, аны эскертишти. Кашка алардын айткан сөзүнө кирбейт. Токойдо ал алгач ата түлкүгө алданып коделегин, кийин эне түлкүгө эшегин уурдатат.

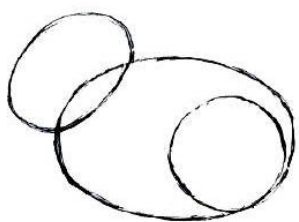
Алданган коён көлдүн жээгинде ыйлап отурган кичинекей түлкүгө жолугат жана эмне себептен ыйлап жатканын сурайт.

Түлкү капчыгынын сууга түшүп кеткендигин, эгерде капчыкты суудан алып чыгып берсе жүз теңге берерин айтат. Коён жүз теңгеге эшек сатып алышын ойлоп, кийимдерин чечип сууга чумкуйт. Учурдан пайдаланган кичинекей түлкү анын кийимдерин алып кетет.

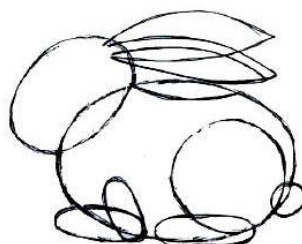
Кашка капчыкты табалбай суудан чыкса, кийимдери жок. Үч түлкүгө алданганын сезген коён токойго жалгыз барбай турган болот.

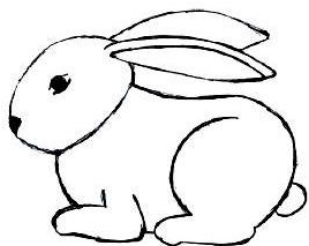
Коён жана түлкүнүн сүрөттөрү төмөнкү баскычтарда тартылат:

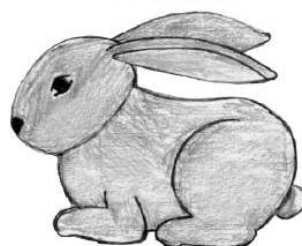
1

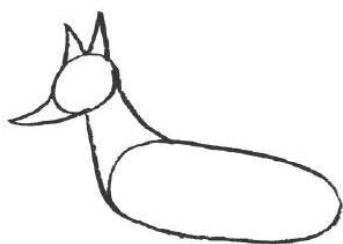
2

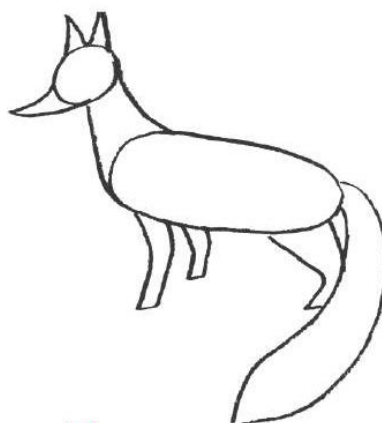
3

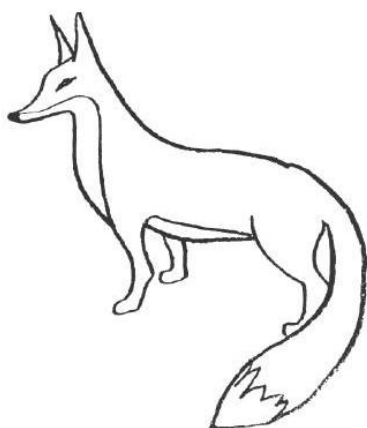
4

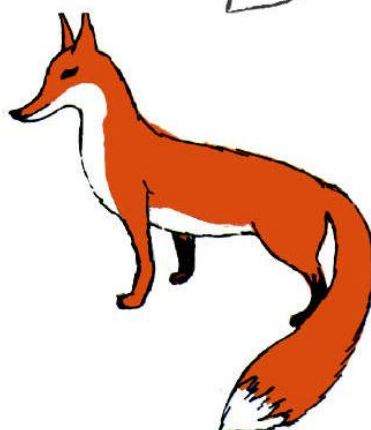
1

2

3

4

Жомоктун мазмунунун негизинде сүрөт тарткыла.

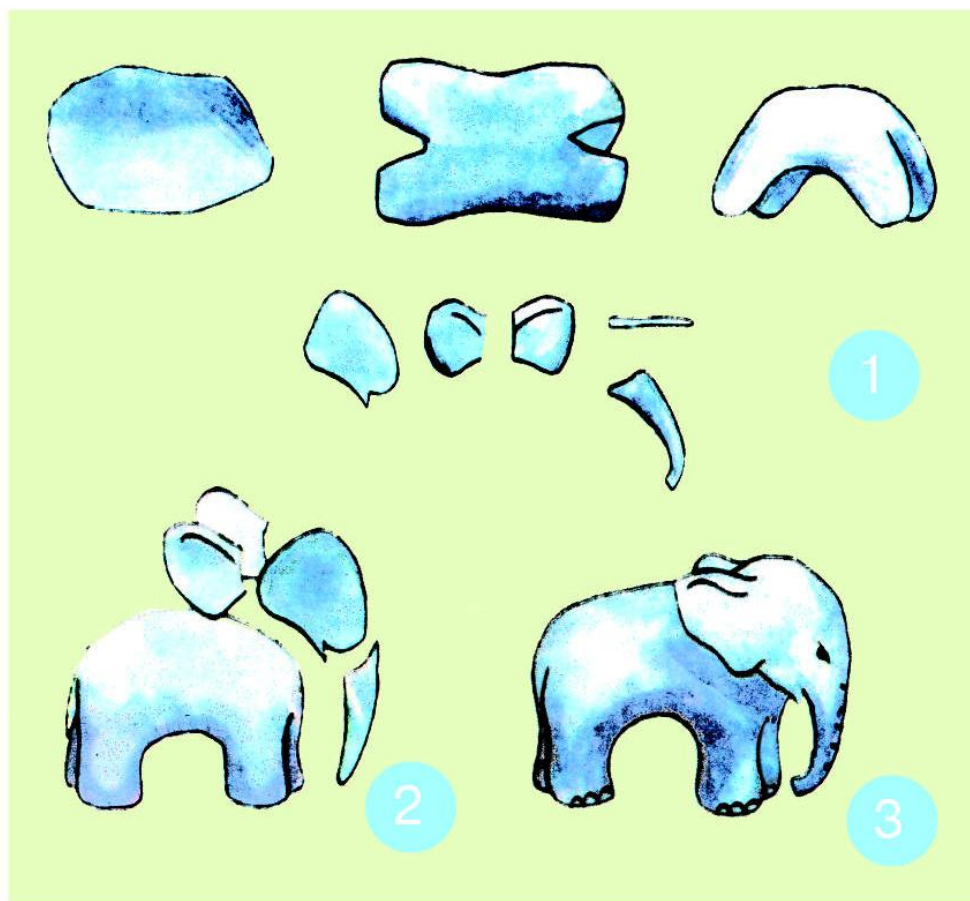

Класста тарткан сүрөттү акырына чейин жеткиргиле.

ПИЛДИН АЙКЕЛИН ЖАСОО

Силер мурда түрдүү айкелчелерди жасагансыңар. Аларды кандай жасаган болсоңор, пилдин айкелчесин да ушул тартипте төмөнкүдөй баскычтарда жасайсыңар:

Пилдин айкелчесин ылай же пластилинден жасагыла.

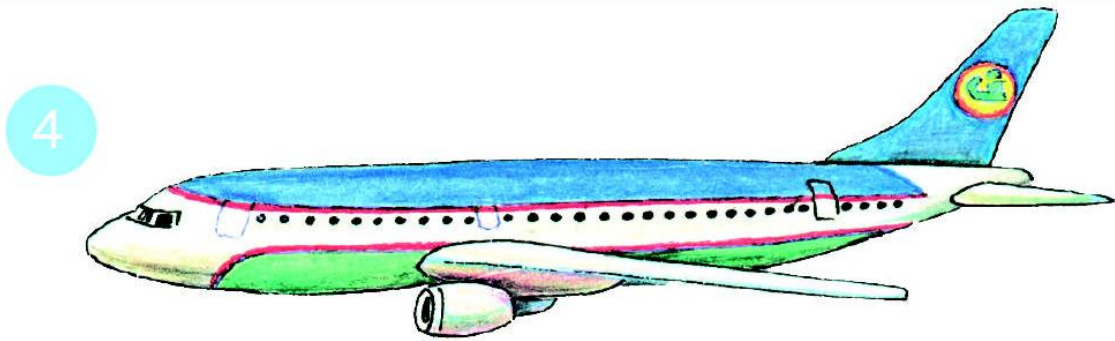
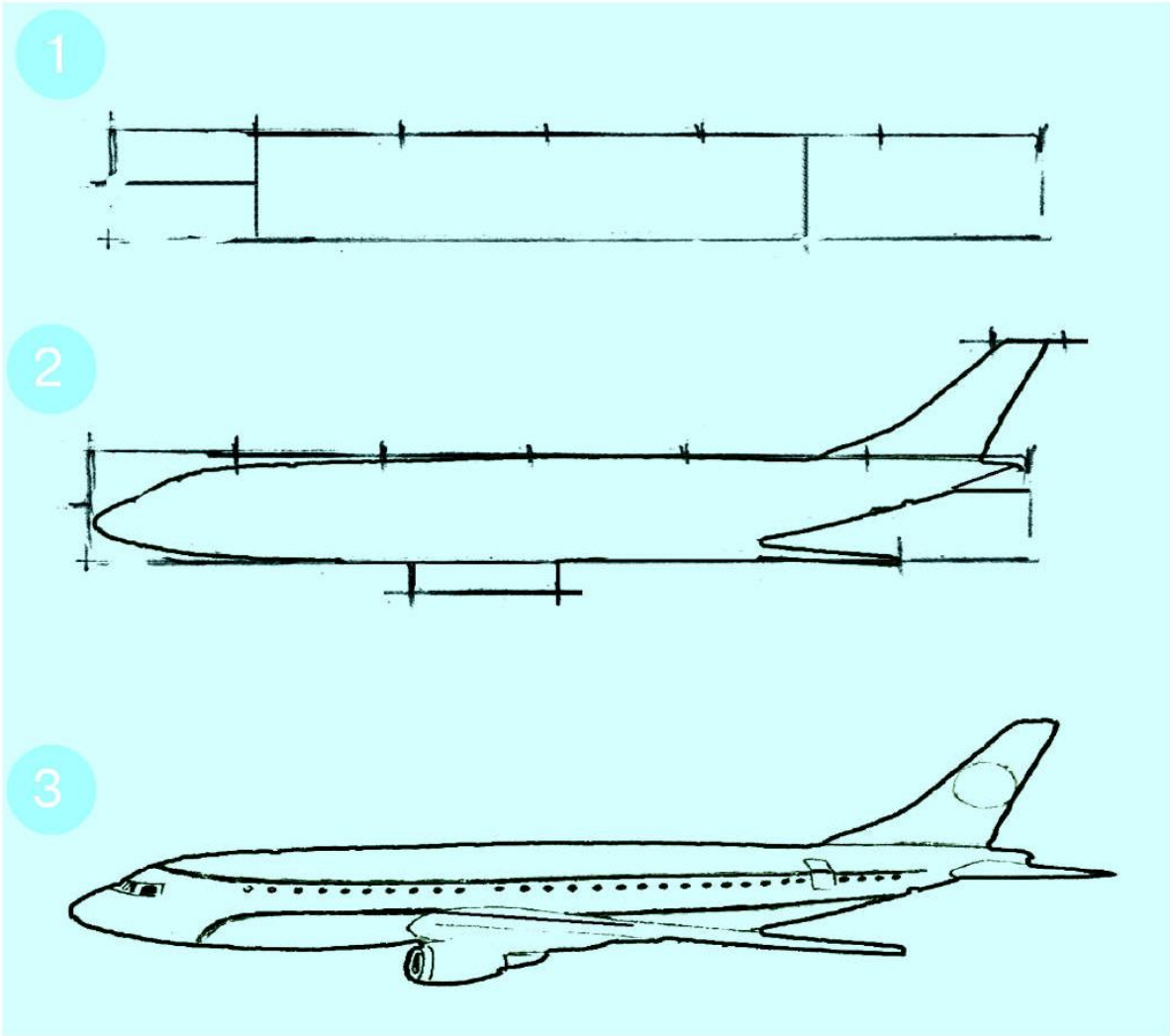
Башка кандайдыр бир жаныбардын айкелчелерин жасагыла.

САМОЛЁТТУН СҮРӨТҮН ТАРТУУ

Самолёттор ар түрдүү болот.

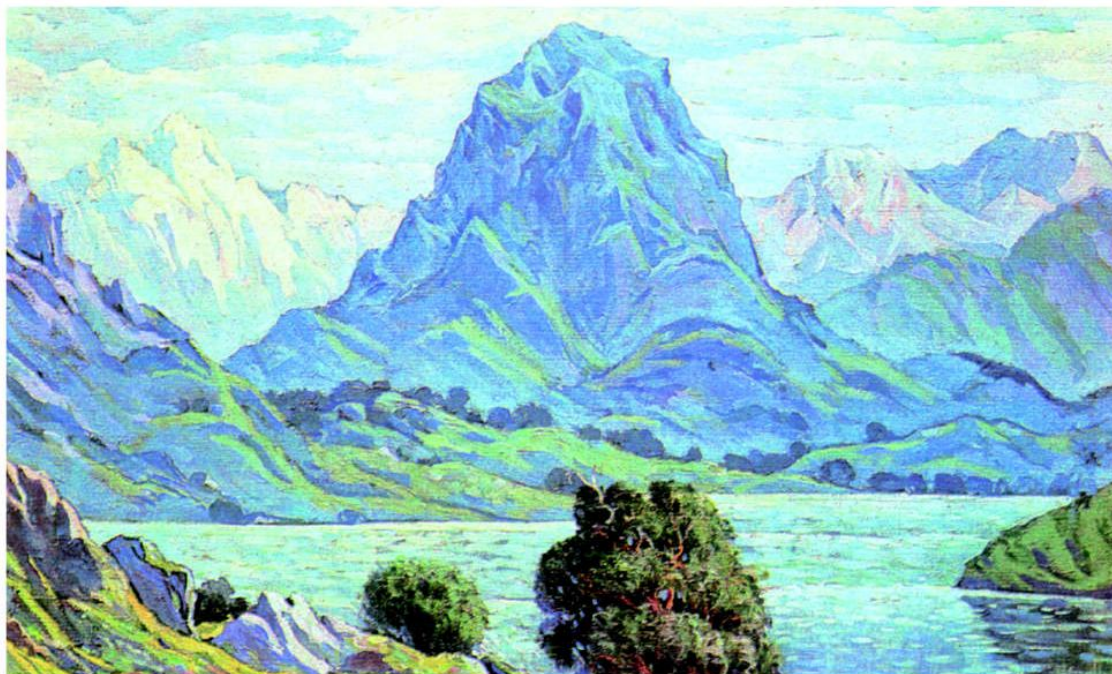
Самолёттордун сүрөтүн байкагыла. Алардын түзүлүшүн, өлчөмдөрүн аныктап, сүрөтүн тарткыла.

Өзүңөргө жаккан самолёттун сүрөтүн тарткыла.

ЖАЗ КЕЛДИ

Абдували Муминов. **Көгүлтүр көл.**

Анвар
Мирсаатов.
Жаз.

Жаз мезгилинин көрүнүштөрүн байкагыла.

ШАРДЫН СҮРӨТҮН ТАРТУУ

Теңдешиңер тарткан сүрөт.

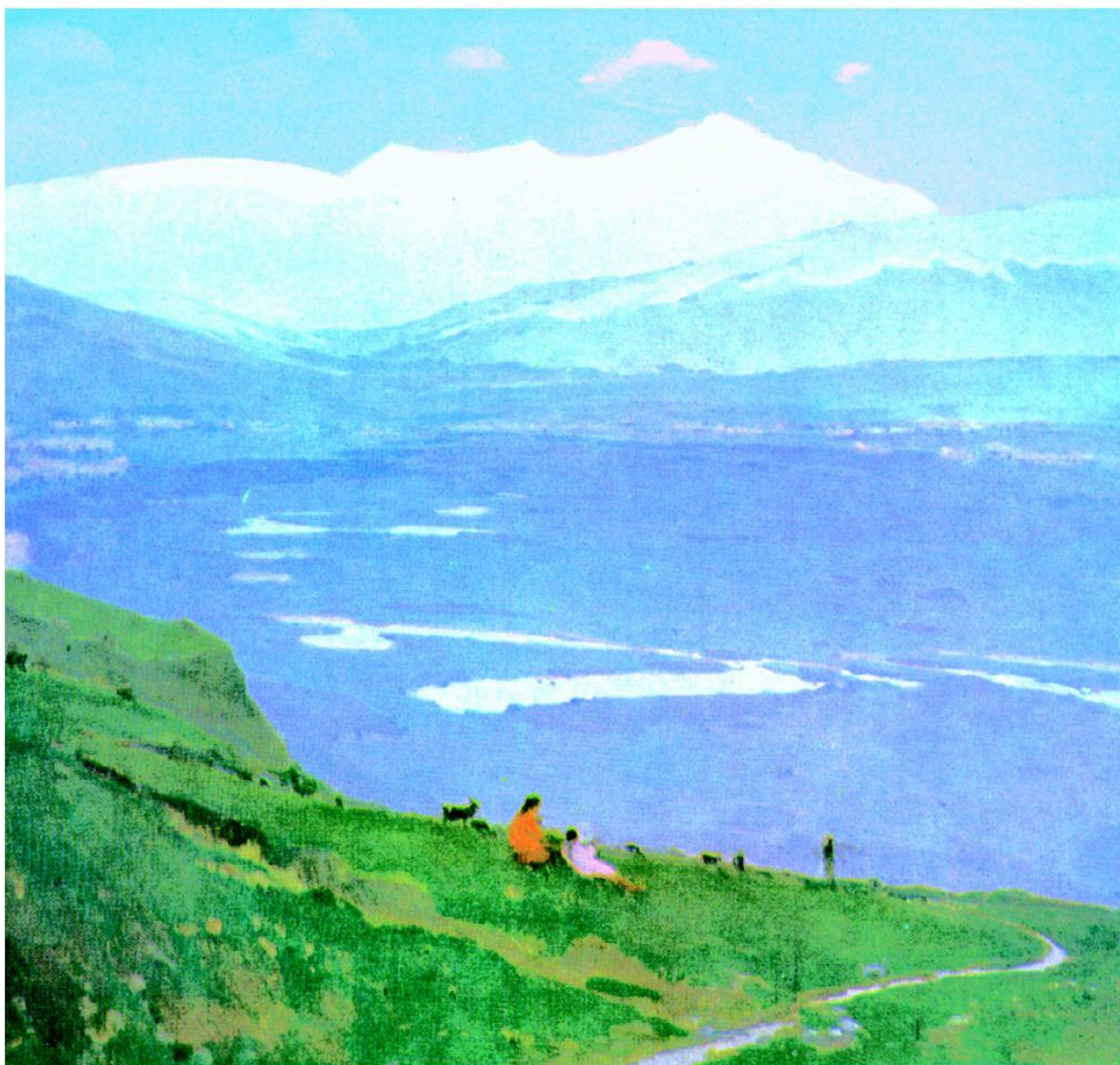
Жогорудагы шарлардын сүрөтүн тарткыла жана боёгула.

Башка формадагы жана түстөгү шарлардын сүрөтүн тарткыла.

«ӨЛКӨБҮЗДӨ ЖАЗ» ДЕГЕН ТЕМАДА СҮРӨТ ТАРТУУ

Урал Тансыкбаев. **Өзбекстанда март.**

Чыгарманы жакшылап байкагыла,
анда эмнелер сүрөттөлгөнүн айтып
бергиле.

Гүлдөгөн дарактын сүрөтүн тарт-
макчы болсоңор, төмөнкү сүрөттөргө
көңүл бөлгүлө:

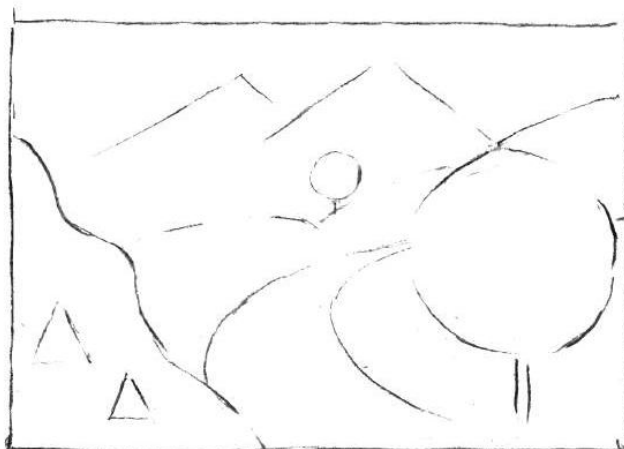
Теңдешиңер тарткан сүрөт.

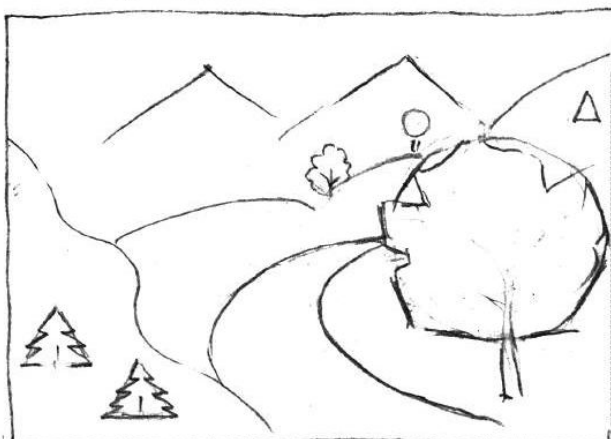
Гүлдөгөн дарактын сүрөтүн тарткыла.

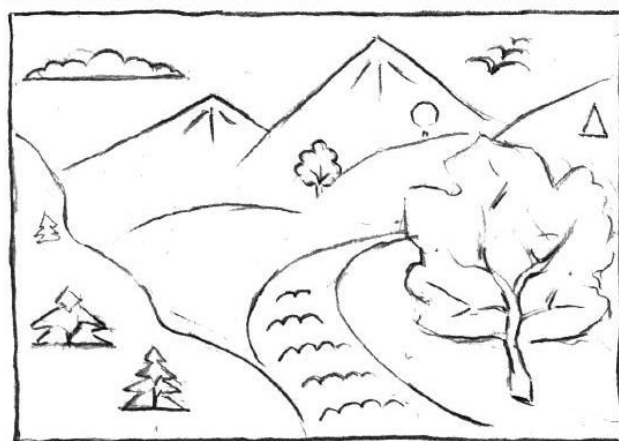
Жазгы табият көрүнүшү (пейзаж)
төмөнкү баскычтарда тартылат:

1

2

3

Жазгы табият көрүнүшүнүн сүрөтүн
тарткыла.

Класста тарткан жазгы табият
көрүнүшүн уланткыла жана боёгула.

ГҮЛДӨРДҮН СҮРӨТҮН ТАРТУУ

Жазында ачылган гүлдөр өз формасы жана түстөрү менен адамдарды суктандырат. Айрыкча жоогазын, бинапша, чекилдек, роза сыяктуу түрдүү-түстүү гүлдөр адамдардын көңүлүн өзүнө тартат.

Гафур Абдурахманов.
Кызыл керней гүлдүү натюрморт.

Лайло Салимжанова. **Гүлдөр.**

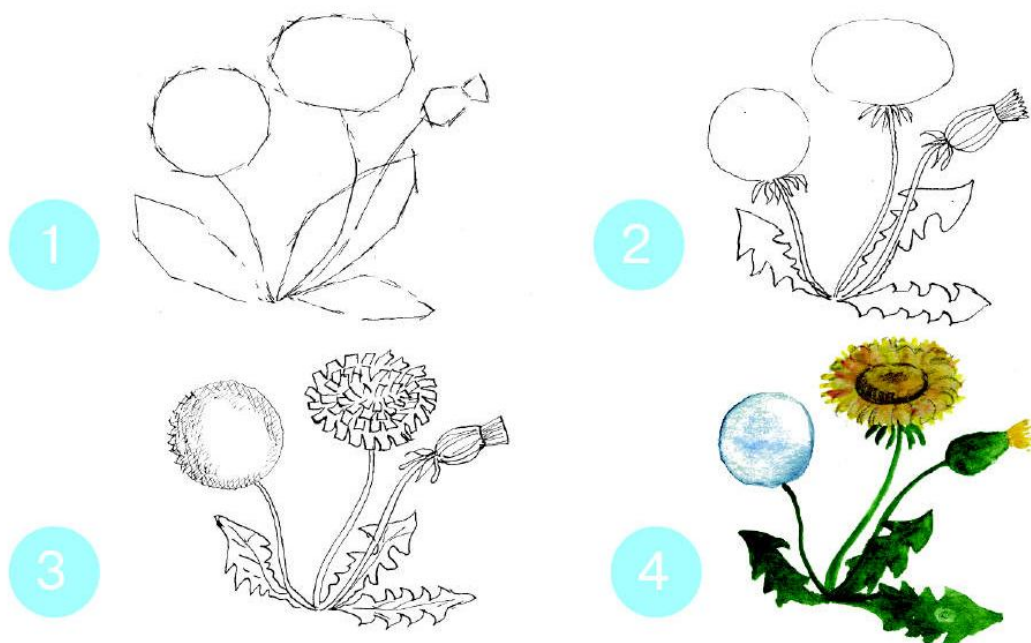

Теңдешиңер тарткан сүрөт.
Сүрөттө кандай гүлдөр жана эмнелер
сүрөттөлгөндүгү жана иштетилген түстөр
жөнүндө айтып бергиле.

Төмөндө берилген каакым гүлүн жакшылап байкагыла. Анын бою, гүлү, жалбырагынын формасы жана түсүн аныктагыла.

Каакым гүлү төмөнкүдөй тартылат:

Каакым гүлдүн сүрөтүн тарткыла.

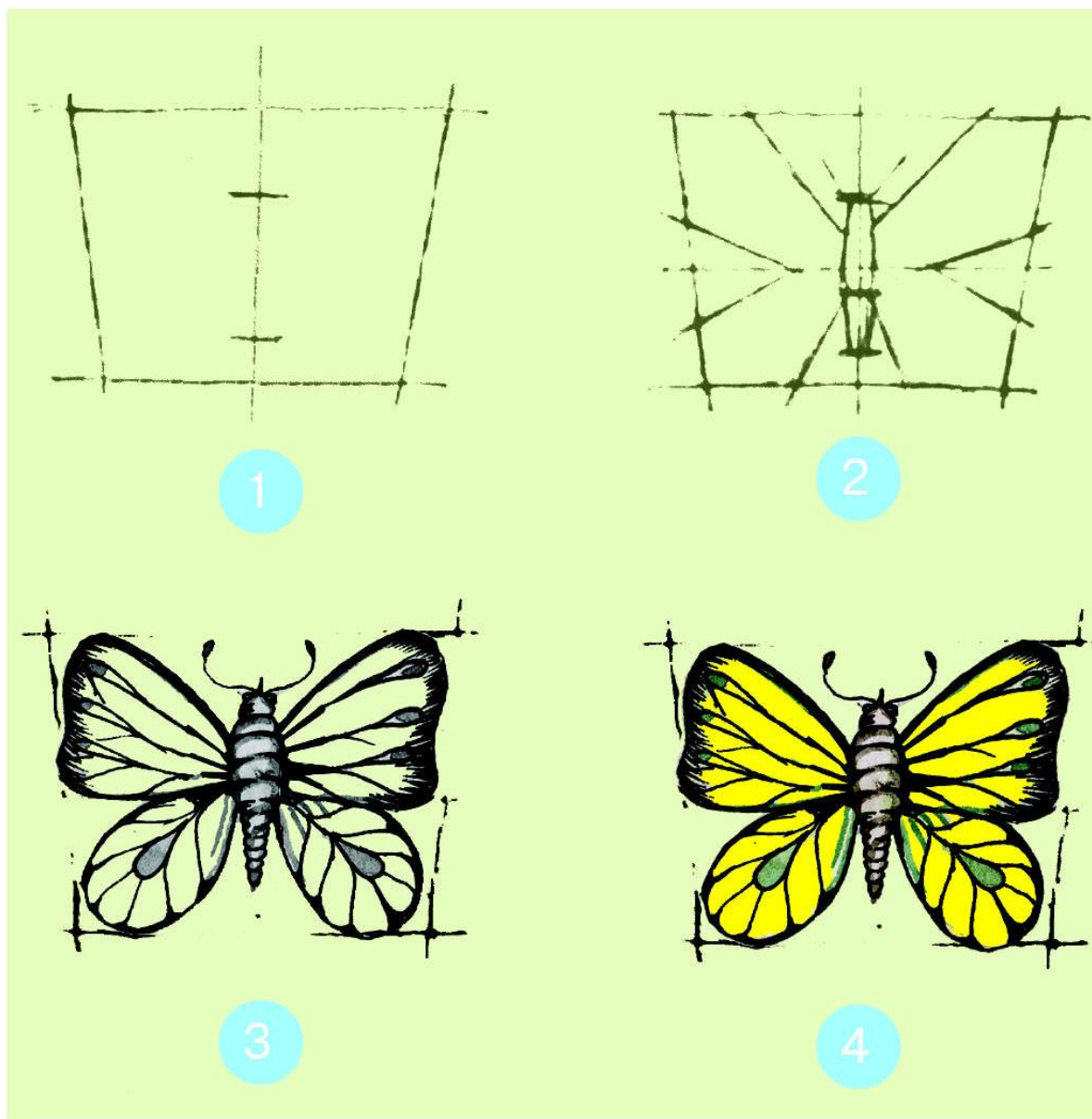

КӨПӨЛӨКТҮН СҮРӨТҮН ТАРТУУ

Силер түрдүү-түстүү көпөлөктөрдүн гүлдөн гүлгө конуп жүргөнүн көп көргөнсүңөр. Көпөлөктөр чоң-кичине жана ар түрдүү түстө болот.

Көпөлөктүн сүрөтү төмөнкү баскычтарда тартылат:

Көпөлөктүн сүрөтүн тартуу баскычтарын кунт коюу менен байкагыла жана анын сүрөтүн тарткыла.

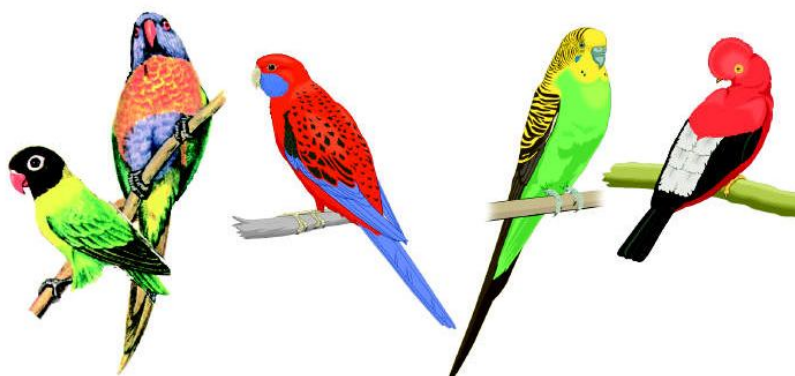
Өзүңөр жактырган көпөлөктүн сүрөтүн тарткыла жана боёгула.

TOTU KUШTUN CYPOTYH TAPTYU

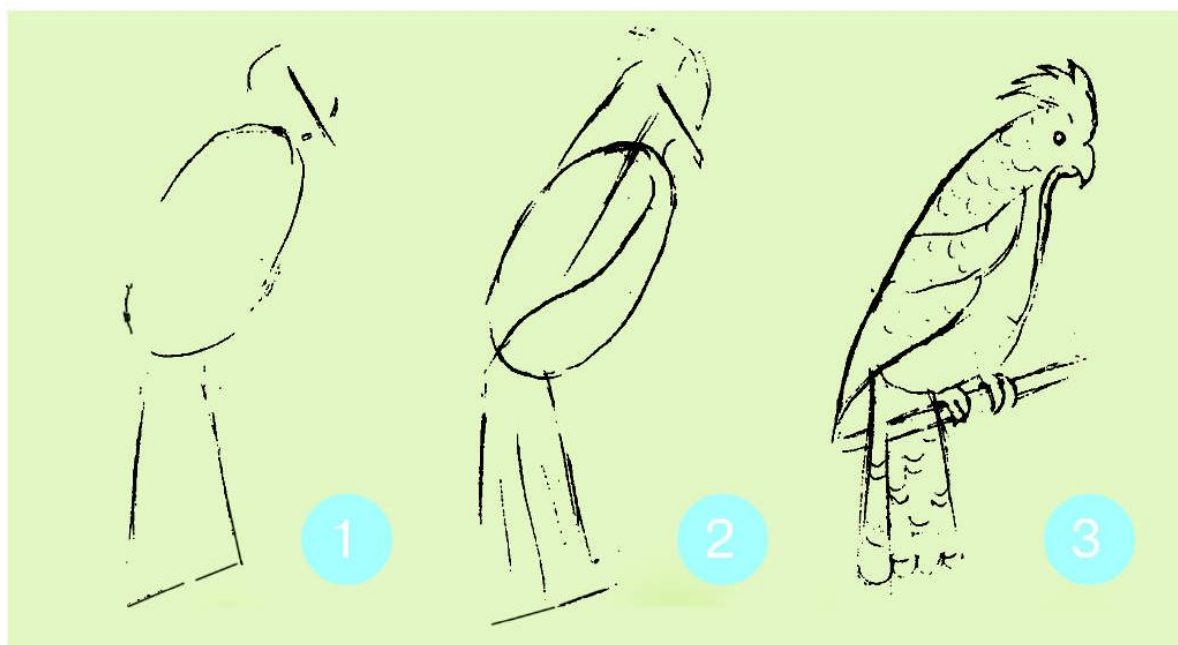
Toty куштардын дүйнөдө абдан көп түрлөрү бар. Алар чоң-кичине, ар түрдүү түстө, абдан кооз болушат. Кээ бир тоту куштар сайраса, башкалары кээ бир сөздөрдү, добуштарды кайталашат.

Сүрөттөгү тоту куштарды жакшылап байкагыла, алардын түзүлүшү, түрү, чоң-кичинелиги, түстөрү кандай экендигин айтып бергиле.

Эми сүрөт тартууга киришсеңер болот. Адегенде тоту куштун сүрөтүн кагаздын кайсы жерине тартышыңарды жана анын чоң-кичинелиги кандай болушун белгилеп алгыла. Тоту кушту каалаган түскө боёшуңар мүмкүн.

Тоту куштун сүрөтү төмөнкү
баскычтарда тартылат:

4

5

6

Тоту куштун сүрөтүн тарткыла.

Өзүңөр билген башка куштун
сүрөтүн тартып, аны боёгула.

МАЗМУНУ

Сүрөт өнөрүнүн түрлөрү	3
Сүрөтчүнүн иш куралдары.....	7
Сызыктар жана фигуралар.....	10
Боёктор жана түстөр.....	13
Желекченин сүрөтүн тартуу.....	15
Сааттын сүрөтүн тартуу.....	16
Күз мезгилин сүрөттөө.....	17
«Күз» темасына сүрөт тартуу.....	19
Жалбырактардын сүрөтүн тартуу.....	20
Жалбырактар менен сүрөттөө.....	22
Айкел жасоо.....	23
Аквариумдагы балыктардын сүрөтүн тартуу.....	26
«Эки эчки» жомогунун негизинде айкел жасоо.....	28
Автомашинанын сүрөтүн тартуу.....	29
Кыш мезгилин сүрөттөө.....	31
«Кыш» темасына сүрөт тартуу.....	33
Коделектин айкелин жасоо.....	34
Парустуу кайыктын сүрөтүн тартуу.....	36
«Үч түлкү» жомогунун негизинде сүрөт тартуу.....	37
Пилдин айкелин жасоо.....	40
Самолёттун сүрөтүн тартуу.....	41
Жаз келди	43
Шардын сүрөтүн тартуу.....	44
«Өлкөбүздө жаз» деген темада сүрөт тартуу.....	45
Гүлдөрдүн сүрөтүн тартуу.....	48
Көпөлөктүн сүрөтүн тартуу.....	51
Тоту куштун сүрөтүн тартуу.....	53

Rahim Hasanov

TASVIRIY SAN'AT

1-sinf uchun darslik

Qayta ishlangan 11-nashri

(Qirg'iz tilida)

Которгон *Р. Жуманазарова*

Редактору *Р. Тургунова*

Көркөм редактору *Ш. Мирфаёзов*

Техн. редактору *Т. Смирнова*

Компьютерде даярдаган *А. Сулайманов*

Басма лицензиясы AI № 154. 14.08.09.

2013-жылы 6-майда басууга уруксат этилди. Форматы 70x100 ¹/₁₆.
Кегли 18. PragmaTica гарнитурасы. Офсеттик ыкма менен басылды.

Шарттуу басма табак 4,55. Басма табагы 5,0.

Нускасы 933. Заказ 179.

Өзбекстан басма сөз жана кабар агенттигинин
Гафур Гулам атындагы басма-полиграфиялык чыгармачылык
үйүндө басылды. 100128. Ташкент . Шайхантахур көчөсү, 86.

Биздин интернеттеги дарегибиз: www.gglit.uz

E-mail: iptdgulom@sarkor.uz, info@gglit.uz